

## ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԽՈՂԱԿԵՐ . — ԽՈՂԱԿԵՐԱԿ

«Ի Վիպյան Արեւելից» ճառին հայերէն թարգմանութեան մէջ երեք անգամ (էջ 37, 93 և 144, ըստ հրատարակութեան Գ. Տէր Մկրտչեանի) գործածուած սոյն բառին համար Հ. Վարդանեան գիտել կուտայ (Բառաքնն. Դիտող. Դ էջ 57-58) թէ ասորերէն բնագրին բառը (թաւօն) թէ մըսագործ, մատաւառ, և թէ խոնակեր նշանակելուն պատճառաւ՝ հայ թարգմանիչը լաւագոյն բրած և աւելի ըմբռնելի պիտի ըլլար «ԼԹէ ասորի բառը առաջին առումով հայացուցած ըլլար»:

Այս մասին մեր կարծիքը յայտնելէ առաջ՝ կ'աւելցնենք թէ երբայցեցեալներ մէջ ալ նոյն բառը (թաւօն) ունի այդ երկու նշանակութիւնները քով քովի, ինչպէս ցոյց կուտայ Gesenius-Buhlի բառգիրքը: Թողունք յունարէն բառին վրայ գիտուած արմատական նշանութիւնն ալ:

Արդ՝ վերոյիշեալ ճառին հայ թարգմանիչը երեք անգամ խոնակեր բառը մըսագործի կամ խոնարարի նշանակութեամբ կիրարկելով՝ անընտրողութիւն մը բրած չէ՝ բնաւ, ինչպէս կը կարծէ Հ. Վարդանեան. վանսի խոնակեր անցեալին մէջ՝ իր արհեստին բերումով՝ թէ՛ կենդանին մորթողն էր և թէ՛ զայն եփողը միանգամայն, մինչև որ այդ գործը իր հասարակաց և առտնին բաժանմանին ունեցաւ. և զիտենք արդէն թէ մատուցած կամ մատաւառ յետնագոյն ժամանակի բառեր են մեր լեզուին մէջ: Ուրեմն անգլոսակցաբար չէ՛ որ կրկնած է հայ թարգմանիչը քանի մը անգամներով իր խոնակեր բառը և չէր ալ կրնար ուրիշ բառ ունենալ: Միեւնոյն ատեն անձանոթ չէր մեր թարգմանչին՝ նոյն բառին փոխարեակն կիրարկումն ալ (իրեւնալիս)՝ որ ժողովրդային գործածութեամբ ընդհանրացած պէտք էր ըլլալ: Պարագան նոյնն է, կարծենք, ասորիին և երբայցիին համար ալ՝ զատելով իրենց բառերէն:

Կրնայ մէկը առարկել սակայն՝ թէ ինչո՞ւ ուրեմն μάγειρος յոյն բառը՝ դոր Հին

Կտակարանի մէջ պարզապէս խոնակեր (խոհարար) կը թարգմանեն մեր նախնիք, իսկ մատակեր կը փոխարկեն զայն՝ ամէն անգամ որ μάγειρος ձեւին տակ հանդիպին անոր (Մենդ. Լէ 36, ԼԹ 1, Դ. Թագ. Ին զլ. Երեմիա, ushuy. Դան. Բ 14, և այլն): Պարզ է. այդ որոշողութիւնը պաշտօնական լեզուի յատուկ տիպոսաւորում մըն էր միայն. այնու ամենայնիւ կ'արժէ միտ դնել որ Աստուածաշունչի մէջ դանմատակեր տիպոսով հոշակուած նաբուգարան մը խոնակեր ալ կ'ըլլայ Վարք Հարանցի մէջ (Ա, 569), խոնակերապէս՝ Նշեցի Եսայիի մօտ (Մկն. Եզեկիէլի, 2ևն.) և Երբեմն ալ խոնակէս անունը տրուած է ուրիշ ծանօթ դանմատակեր մը՝ Պետափրէսի, «Կտակ Յովսեփայ» անհարազատ գրուածքի հայ թարգմանչին կողմէ, թէև բնագրէն դուրս չէր զուժով մը: (Անկանոն Գիրք, Ա. 141):

Ըսենք նաև թէ՛ խոնակեր բառը՝ որ պիտի չկրնար ամփոփուած մնալ իր պարկեշտ իմաստին մէջ (\*)՝ փոխարեակն չնորհիւ՝ միւսէն յետոյ մտդ ալ ջարդելու գործողութեան վտանգաւոր անցքին վրայ՝ իր խոնակերի բայովը միասին կը ցուցադրուի մանաւանդ Երեմիայի Ողբերուն մէջ (Բ. 20-21), պատկերացնելով սուրի և սովի ահուկի կոտորածը, ըստ Եօթնամանից թարգմանութեան:

Այս տեսութեամբ է որ համաձայն չենք Հր. Աճառեանի՝ որ «չատ տարօրինակ» կը գտնէ խոնակեր բառին ներկայութիւնը Եփրեմի սա խօսքին մէջ. «Քաղաքն (Նինուէացոյ) ետես զՅովսէփ և խոռովեցաւ, զի իբրև զխոնակեր կայր ի միջի նոցա», և կը միտի նախընտրել Զեռագրի մը խոնակիր ձեւը, և ի վերջոյ՝ պէտքը կ'զգայ բնագրական բաղդատութեան մը, (Հայերէն նոր բառեր, Բ. 271): (\*\*) Նաև միեւնոյն աշխատութեան մէջ (էջ 228) մեր լեզուաբանը՝ խոնակէս բառին անգրագառնալու առթիւ՝ կը թուի շփոթել զայն «տաճարապետ» ի պաշտօնին հետ:

(\*) Կողբաղիտի Վկայարանութեան մէջ՝ սա խոնակեր կ'ուղղէ մարք զինք անցող Բղեթիմ. «աբխարաւ վիսալ . . . խոնակիւր՝ պարկեշտացոյն են Բան զեզ, զի նախ առանին զինուն պարկեշտութեամբ ի վաթիւ մարդկան» . . . Այս բաղդատութեան անգամ կը մտնէ խոնակիւրի դաման իմաստը: — Հոս ալ՝ խոնակիւրն է որ կը մարթ, ինչպէս դիտել տեսնուի իւր առաջ:

(\*\*) Այս մասին տես Զ. Գ. Ն. ի յղուածիկը Բազմավէպի մէջ. 1926 Մարտի քիւր, էջ 75:



Աւելորդ չենք նկատեր յիշել նաև խոնակերին նուազական ձեռքը կազմուած խոնակերակ բառը՝ չոր Բառարանները չունին։ Ասալ նախատական բառ մըն է, սա տարբերութեամբ որ՝ մինչ ատանքինով բնական-բապէս զոհերը կը թշնամանեն իրենց դահիճները, վերջինով դահիճն է կամ բըս-Յաւորը՝ որ կը թշնամանէ իր զոհը, «Թըշուառական և խոնակերակ» կոչելով զայն. (Բլարք և Վկայ. Ի էջ 264)։ Պարագան բուրովին տարբեր բլարով՝ կը խորհինք թէ արդեօք Coquus (խոհակեր) բառէն Փրանսերէնի փոխանցուած Coquin բառին չի՞ համապատասխաներ այդ «խոհակերակ» անուար, անպիտան, սխիւր նշանակութիւններով։ Յամենայն զէպս սակայն՝ բնագրի մը պէտք կ'ըլլայ վերապահել այդ բառին բուն առումը։

Զանց կ'ընենք Սերերիանոսի և ճառի վերնագրին «Վասն խոհակերացոյ» որ բովանդակ գրուածքին մէջ խոհակերակ բառով միայն արձագանգ կը գտնէ, առանց որոշ լուսաբանութեան. նոյնպէս մէկզի կը թուուինք եփրեմի Աւետարանական ճառերէն մէկուն մէջ կարգադրուած «իբրև խոհակերաց»-ը, չոր կը փորձուինք կարգալ «խոհակերաց»։ Չնչելով անմիջապէս մօտը դրուած անիմատ միջակէտը, գէթ ամբողջ նախագաւթնէն բան մը հասկնալու համար։

Մեզի կը հարուին՝ թէ Շեղք բառը Դագաղ բառէն է։

Հր. Անտոնեան իր Նոր հայերէն բառեր Տիմոթէոս Կողի Հակաձառութեան մէջ գործին 94 էջին վրայ՝ շեղք բառին գործածութիւնը դէմը դիմելով Աւետարանի մէկ համարին հետ (Ղուկ. է 14), և տեսնելով որ նորարեր թարգմանիչը ի դագաղսնի տեղ առ շեղք բառն է հրամայուցած, վստահութեամբ մը կը վճռէ՝ թէ «բառ այսով շեղք կը նշանակէ դագաղ»։ Դժուար չէր սակայն դուշակել որ Տիմոթէոսի թարգմանիչը օտոճ (դագաղ, տապան) բառին տեղ օտոճ (շեղք, կարկառ) կարգացած բլարու է իր բընագրին վրայ, ու այնպէս ալ թարգմանած։ Սրդէն նոյն թարգմանիչը միևնոյն գործին մէջ (էջ 145) նմանօրինակ սխալ մըն ալ գործած է, եռայլի (Մ. 3) σακχος (քուրճ) σακχος (վահան) կարգալով, և թարգմա-

նած է. «Շեղք իբրև զվանման զվերաբկու նորա», փոխանակ թարգմանելու «Շեղք իբրև զվորձ զվերաբկու նորա», ինչպէս ունի հին թարգմանութիւնը։ Իրաւունք կ'ունենայինք լսելու՝ թէ վանման բառը վորձ ալ կը նշանակէ։

Ե. Ե. Դ.

## ՊԱՆԵՍՏԻՆԱԳՐԱԿԱՆ

### ԻՍԴԱՅԷԼԻ ԶՈՒԲԵՐԸ

«Ո՛չ լաւ իցեն Արամա եւ Փարիսաւս զե՛ս Դաւանալի Բան զանեանքն չորս Իսրայելի»։ (Դ. Թագ. Ե. 12)

Կ'ուզէ՞ք այցելել Իսրայէլի Զուբերուն, որոնք, բլան նոյնիակ խեղճուկ չրճորներ, զուրկ չեն շահեկանութենէ։ Թէպէտ Նէեման Ասորի, հոգարա Արամայով և Փարիսարայով, արհամարհանքով կը նայէր անոնց վրայ։

Իսրայէլի երկիրը թէև հարուստ չէ Զուբերով, բայց անոր աղբւրները, հորերը, նոյնիակ չրճարները կը մնան անփոփոխ վկաները Պատմութեան ամենէն գեղեցիկին։ Կարծես երկինք ու մարդիկ կը մրցին անոնց կապուած յիշատակները աւանդելու ապագայ սերունդներուն։ Հնագէտն ու գեղարուեստագէտը հաւատարապէս իրենց բաժինը ունին անոնց մէջ։ Այցելուն թո՛ղ չսպասէ հոն հանդիպիլ ունէ աշխարհահռչակ աղբիւրի. բայց ան զիբաւ պիտի գտնէ Այն Հաւա-միէ մը, որ ժայռէն կը ձորի կաթիլ կաթիլ, խորունկէն Աւագակաց աղբիւր, որմէ առած է իր անունը, կամ Այն Շաւաւ մը, որ յուշիկ յուշիկ կը հոսի ւտորտէն քարձ ու սեղ ժայռերու, որոնց մէջ կ'աղաղակալեն Դ. և Ե. դարերու ճրգնաւորները։ Արարին փոյթ չէ բնաւ, որ աղբիւր մը նկարչական բլայ կամ պատմական. ան կը գոհանայ երբ ունէ Զուբի մը հանդիպիլ։ Այս աղբիւրներուն բնծեւած պատմական օգուտը այն է, որ անոնք, ձնի բերուելու նոյնատեղով, չեն ալլափոխուած արուեստականութեամբ, ու մեծ մասով կը մնան նախնական վիճակի մէջ, իբրև հարագատ վերապրումներ անցեալի կեանքին ու բարբերուն։ Հաղարատու տարիներէ ի վեր կիներ կ'երթան անոնց, սափորները անփութքէն հակած գլուխներուն վերեւ, ու կը դառնան նոյնպէս իրարու ետեւէ, այս անգամ նոյն սափորները ուղիղ նստեցուցած զազաթնուն վրայ։ Այսօրուան ֆէլլաւ կիներուն պէս քանանուհիներն ալ, հրէուհիներէն առաջ, նոյն աղբիւրներուն քով հաւաքաբար լուսացած են իրենց լաթերը, ամբողջ օրը տոբաններու ելուէջին միացնելով իրենց անվիթ շաղակրատութիւնները։ Անոնցմէ ետք՝ կը սկսի զէպ ակերբ միևնոյն երթը հոտերու.